

■ LEONIDA
TEODORESCU

CONTACTUL SOCIAL

Literatura nu există decât ca fapt public. Literatura de sertar sau literatura în sertar este doar o literatură ipotetică, aproape un nonsens. Literatura există doar prin contact social. Se spune că marca literatură fascinează: poate, e adevărat. Dar, oricât ar fi de adevărat, este un rezultat de gradul doi, pentru că, înainte de a fascina, literatura trebuie să se manifeste, și abia după ce s-a manifestat, abia după ce a stabilit un contact cu publicul (contactul social), ea poate să fascineze, să influențeze, să modeleze etc.

Dacă unui om care nu știe să rezolve o ecuație de gradul doi i s-ar cerc să rezolve o integrală, treaba nu ar reprezenta decât o penibilă pierdere de vreme. Dar, nu știu de ce, se consideră că un cititor, pus, să zicem, în fața dilemei hamletiene, trebuie neapărat să se entuziasmeze de ea. Există o butadă potrivit căreia londonezii n-au observat ceața, pînă nu le-a fost descrisă de poeți. Vă rog să remarcați cuvîntul: „descrisă”. Aici se află cheia problemei. Deci, poeții au descris ceața; londonezii, adică o marc colectivitate de oameni, au intrat în contact cu această descriere, au cunoscut-o, literatura a devenit, așadar, fapt social (altfel, londonezii ar fi continuat să ignoreze ceața) și, astfel, ceața le-a devenit familiară.

Și, totuși, cititorul și spectatorul lui Shakespeare sînt entuziasmați de dilema hamletiană. Numai că entuziasmul e o a doua treaptă în profunzime — primul lucru, în ordinea importanței, fiind descrierea. Dilema hamletiană era cunoscută de multă vreme sub aspectul ei filozofic. Shakespeare a transformat-o într-un moment de revelație și de senzație, prin *modul* în care a concretizat-o în personalitatea și în conjunctura lui Hamlet. Importantă a devenit nu numai dilema, dar și istoria și consecințele ei în planul destinului special al lui Hamlet. Dilema hamletiană se leagă, *astfel*, de ideea și de acțiunea concretă de justiție, de responsabilitate, de crimă și de dragoste.

Dar și o altă butadă. Toate genurile sînt bune, spunea Voltaire, în afară de cel plictisitor. Dacă e să utilizăm un limbaj mai modern, atunci trebuie să spunem că Voltaire se referă, de fapt, la un soi de fenomen de respingere, la un fel de anti-gen literar, un produs care dizolvă contactul social și, prin asta, anulează rațiunea de a fi a literaturii. Scriitorul este și trebuie să fie, în primul rînd, o persoană responsabilă. Nimic n-a compromis mai grav marile idei decât anti-literatura scrisă pe marginea marilor idei. Se spune că literatura este ca icebergul: nu se vede decât o șesime, celelalte cinci sînt în profunzime. Importanți sînt amîndoi factorii — și profunzimea și suprafața. Dacă suprafața este fadă și ștearsă, cele cinci șesimi, pur și simplu, nu există socialmente; dacă totul nu e decât o suprafață, nu există literatură.

Există, însă, în permanență, riscul să nu existe decât fie profunzimea (sau aparența ei), fie strălucirea (sau aparența ei). Iar cititorul poate fi, în egală măsură, înstrăinat prin plicticosul profunzimii, ca și prin strălucirea unei sticle de două parale.

Care este soluția? Soluția primă ar fi cea a abordării responsabile a *meseriei de scriitor*. Nu este totul să scrii o piesă utilă și bună sau un roman util și bun. Piesa sau romanul în cauză trebuie să intre într-un contact sigur și, neapărat, captivant cu publicul. Nu este doar o problemă de interes personal, este și o chestiune de responsabilitate socială. Între literatură și non-literatură s-a dat întotdeauna și se va da întotdeauna o luptă aprigă, de supraviețuire. De supraviețuire socială. Pentru că nu poate fi conceput scriitor fără public. Și nu este vorba doar de un accident al talentului sau chiar al geniului; este vorba de o acțiune lucidă, conștientă, socială. Primii responsabili de răspîndirea și ecoul literaturii în mase sînt scriitorii înșiși. Ei trebuie să atragă publicul cititor, cu mijloacele pe care le știu sau pe care le descoperă, spre marile probleme umane ale contemporaneității și ale eternității. ■